

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर

(स्वायत्त)

इतिहास विभाग

सूचना

दि. १० ऑक्टोबर २०२२

महाविद्यालयातील बी .ए. भाग २ च्या HSRM विषयाच्या सर्व विद्यार्थी व विद्यार्थिनींना
सूचित करण्यात येते की, सोमवार, दि. १४ नोव्हेंबर २०२२ रोजी सकाळी ठीक १०.०० वा. रुम नं.
१८ मध्ये “महाराष्ट्रातील समाजसुधारकांचा इतिहास” या पेपरवर सरप्राईज टेस्ट आयोजित केली
जाणार आहे. तरी सर्व विद्यार्थ्यांनी टेस्टसाठी तयारीनिशी उपस्थित रहावे. सदरची टेस्ट एकदाच होणार
असल्यामुळे सर्व विद्यार्थ्यांची उपस्थिती अनिवार्य आहे अन्यथा होणाच्या शैक्षणिक नुकसानीस
महाविद्यालय जबाबदार राहणार नाही याची कृपया सर्वांनी नोंद घ्यावी.

P. D. Chavale
प्रा. अधिनी खबले

D. S. Patil
डा. एस. आर. कट्टीमनी
विभाग प्रमुख,
इतिहास विभाग,
विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

(Exhibit)

✓ 10
"ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंरक्षक यांसाठी शिक्षण प्रसार"

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (AUTONOMOUS)

SUPPLEMENT

Akash madhutí katkar
Suppliment No. :

Roll No. 4469:

Class : B.A (H)

Signature
of
Supervisor

Subject : HSRM

Test / Tutorial No. :

Div. : Arts

19 व्या शतकाच्या पुरीची महाराष्ट्राची इतिहासिक परिस्थिती

प्रस्तावना :

भारतीय संघरशाल्यातील महाराष्ट्र हे मुक्त मठत्वपूर्ण राज्य आहे, नितिहासिक, भौगोलिक, सामाजिक, शान्तिकथा, आर्थिक, धार्मिक आणि सांस्कृतिक दैवतीनु आपले विभिन्न राज्यांने निर्माण केले आहे. र. ज्यून डेले आहे, अशा चा पिभिन्नत्वाने इटलेल्या स्वतंत्र महाराष्ट्राची शान्तिकथा निर्मिती 1 मे 1960 रोजी भागावारू प्रांतरचनेच्या नुसार झाली.

ब्रिटीशांनी 1775-1818 या हस्तान मराठ्यांशी 3 चूंदू केली त ए. ए. 1818 मध्ये भाराड्याचे राज्य काली जे केळे. सहयाच्या महाराष्ट्राचा निर्माण आणि मराठवाडा सोडून बत्र भागा ब्रिटीशांची प्रेसिडेन्सीचा मुक्त भाग होता. बॉर्डे प्रेसिडेन्सीला मराठीत मुंबई इकाणा असे नांदात आजचे नागपुर, घातारा व कोल्हापुर हे त्या काणात विविध अंश्यामीकांच्या नाब्यात होते. 1853 याली नागपुर मध्ये प्रांतात सामील करून्यात आले. मराठवाडा निजामांच्या अंमकाणाली झाडिला.

15 ऑगस्ट 1947 रोजी भारत स्वतंत्र घालणार्नंतर भागावर प्रांतरचनेची निर्मिती होऊ लागली. परंतु भारत सरकारने मुंबईसह महाराष्ट्र राज्य निर्मितीस विशेष दब्बाविला. केंद्र सरकारच्या या घोषित तरिक्यानं मराठी जनतेत घोष उसळला. अंदे 105

जांगळ्या बोलिहाजनानंतर संशोधन मठाराष्ट्र चक्रवर्ती द्वारा घेअन मठाराष्ट्रारे स्थानावे प्रमुख भौगोलिक विभाग कोकण, मराठवाडा पश्चिम मठाराष्ट्र, दक्षिण महाराष्ट्र. उलट मठाराष्ट्र व विभागांकत्र कर्गन स्थानाच्या गोडी आविक मठाराष्ट्राची रचना करव्यात आली.

ब्रिटीशांच्या आगमनामुळे या देशात नेव्या विचारांचे वारे गांव लोगांले प्राचीनत्य शिळ्पां, औद्योगिक कांतीमुळे खालेले वारे दक्षिणाच्या साधनांसही खालेली वाढ यामुळे माझ्याम वर्गांनी निमित्ती घेई ब्याळी. त्यामुळे अंद्यमाद्या, लढी-परंपरा जाती-व्यवस्था यावर उभारत होउन आमाजिक, राजनीकीय आर्थिक, धार्मिक व सांस्कृतिक संग्रामांच्ये स्थानांचे वारे वारु लोगाले.

आर्थिक परिस्थिती

या काळात मठाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था ही ब्रिटीशांने शोधान, व त्यावर आघारित जेती अर्थव्यवस्था उल्योग घेऊन वारे आघारित होती. शोधी लाच स्वीत मोठा व्यवस्थाय होता, प्रत्येक वोड हे स्वंयुरी होते. अंगरेजी अर्थव्यवस्था ग्रामव्यवस्था त्राचीन काळापासुन नेहण्याच्या राजवर्हेपर्यंत मठाराष्ट्रातील अर्थव्यवस्था ही स्वंयुरी होती. ग्रामव्यवस्था गरजा ह्या ठोऱ्यांनच पुन केलेला जात असत, शोधी व त्यावर आघारित उल्योगाचे होते. वर्णाविनीमयाच्या माझ्यामानुन आर्थिक व्यवस्था फरत असत, पांढिल व कुलकर्णी हे गोवारे उमुख असत. त्याच्यावर गोवारे सरक्कर करणे शेतसारा वसुळ करणे, ज्यायदान करणे इ. जागतिकांनी असत.

३) बकूतेवारी अकूतेवारी :-

शोधी ना गोवारे उमुळा व्यवस्था होता. शोधी व शेतक्यांना मठत करणारा बकूतेवारांचा वर्ग हे एकमेंबर्वर अवकाशुन असे. कुमार, लोटार, खुलार, चामार, महार, मांग तशाळ, जोडी, मुलाळी व बकूतेवारांना करवन असे महाटके जाही तट, तेली, तांबोरी, शिंपी, वाणी, धनगर, भोनार जंगम इ. अकूतेवारांनी नेह असे महाटके जाही गोपक्याच्या जवी गरजा आव्याप्त असत महान तक्कालीन खोडी ही स्वंयुरी होती.

⑩ श्रीगंगाधारी स्थिती :-

पुरव्यापारकात निसर्गीवर आघारीत मठांजेच प्रवसाऱ्या पाठ्यावर श्रीती केली जात असे. श्रीतकच्छाकडून मुळा उत्पन्नाच्या १/३ इतका कट घेतका जात असे. निष्ठांगीक आपलीना तोड ह्याठे लागत. पाठ्यसंक्षेप, शिक्षाकृ, शोधार्थी यामुळे श्रीतकच्छाचे काट नुकसान होई. धरातील घर सदस्य कोम करवन सुद्धा जीतकरी रुढी होत असे.

⑪ व्यापार, उद्योग, व्यवसाय

श्रीविकात व्यापार, उद्योग, व्यवसाय याकड क. श्रीवाजी यांनी जाणीविषयक लक्ष दिले परंतु प्रेशाविष्या काळात उद्योग, व्यवसाय याचा कमी उभागात विणास झाला. आवश्यक उत्तरांची चुद्धांची परिस्थिती, कृत्मार्त यामुळे उद्योगाच्या डब्बाविला आले.

⑫ बाजारपेठा :-

श्री व र महाभज यांचा तात्प्रात बाजारपेठा अस्यत. श्रीती मालजीचे वितरण. उत्पादन व बाजार व्यवस्थापन यावर नियंत्रण या लोकांचे होते. श्रीविकाळात उद्योगाच्या व्यापार, बाजारपेठा यांना अरेहमार्ग दिले होते, परंतु प्रेशाविष्या काळात यांचा भाग्य कमी झाला. यामुळे ईरुपांच्या आगमनामुळे व्यापार, उद्योग, व्यवसाय यांचा घास झाला.

ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार "

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी सांगुळे

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (AUTONOMOUS)

SUPPLEMENT

Supplement No. : गणेश घडीत योगदा

Roll No. : 4550

Class : B.A II

Signature
of
Supervisor

Subject : H.S.R.M

Test / Tutorial No. : I

Div. :

१८ व्या शतकातील महाराष्ट्राची अधिकृ परिस्थिती रपाहट कुरा.

आरतीय व्यंद्यराज्यातील महाराष्ट्र हे एक महत्वपूर्ण राज्य आहे. पुनिहारिकृ मोर्गालिकृ, व्यासाजिकृ, व्याजकीकृ, उमाशिकृ, धार्मिकृ आणि व्यांगशक्तिकृ क्षेत्रातील आपले विभिन्नत्व महाराष्ट्राचे निर्माण कुस ओहे व जपून त्वेस आहे. अशा च्या विभिन्नत्वाचे व्यापक व्यंद्यराज्य महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती इमे १९३० रोजी आधार प्रांतरचनेचे नुसार झाली.

वित्तीनी १७५५, १८८१ चा दरम्यान मरात्याची ३ भुक्ते कुली व दरम्यान १८७२ मध्ये मरात्याचे राज्य कुलीज केले. व्यापक व्यापक महाराष्ट्राचा विहीन आणि मराठवाडा स्मोहन इतर माण वित्तीच्या प्रसिद्धीच्या उक्त क्षाग होता. वॉन्ही कोळ्हापूर्स्वा हे व्या दुळात विविध संस्थानिकुंच्या लाव्यात घेते. १८५३ साली नागपूर मध्ये प्रांतात दुरभ्यात आले मराठवाड्यात निजमोर्च्या अमेलव्याली व्यापिला.

१५ ऑक्टोबर १८८४ रोजी भारत इवतेत्य व्याख्यानात आधारावर प्रांतरचनेची निर्मिती हाऊ लागली. परंतु भारत व्याख्याने मुंबईसह महाराष्ट्र राज्य निर्मितीस विरोध हशीविला. केंद्र व्याख्यानाच्या वा चाविस्यावसर्व भारती खंडनात व्योग असलला. अंतेर १९०५ जानेव्या विलिवानानंतर संशोधन महाराष्ट्र व्याख्यानीस अज्य अउन महाराष्ट्राचे संघोने प्रमुख औगोलिकृ विभाग कोडण, मराठवाडा, परिचम महाराष्ट्र दाकिण महाराष्ट्र; उल्लर महाराष्ट्र, विदर्भ पुढील व्याख्याच्या मराती अधिकृ महाराष्ट्राची इचना कुरायान आली.

वित्तीच्या आगमनामुळे आ देवात नव्या विद्यार्थीचे वरे वाढ

पांड्यात्य विकास, औषधागिकृ क्रांतीमुळे झालेस वदल दलप्रभागाच्या, वाधनामध्ये झालेली वाढ यामुळे मध्यम वर्गाची निर्मिती अज्य व्यापी.

त्यांकुले अंद्यशस्त्रो, जूळी परंपरा जाती व्यवस्था यावर आधात होत्या सामाजिक राजकृत्य, आर्थिक, जूळी परंपरा जाती व्यवस्था यावर आधात धर्म, सामाजिक शृळन आलेल्या या व्याजकीय परिपतेनाचे कुरमामी परिणाम भारतावर क्षाले आरतात नव्या युगाची सुज्ञान क्षाली इंग्रजी राजवटीमुळे महाराष्ट्राच्या सामाजिक आर्थिक, आर्थिक, बांस्कूलकू जीवनामध्ये बदल क्षाला वरी व्यवस्था, जूळी, प्रभा परंपरा चालीरीती यामध्ये बोलेल्या बोलेल्या समाजाला पाठ्यात्माचे आधुनिक बोमानिकु, प्रगत फुरांगामी, निवार महाराष्ट्राला अवगत क्षाले. व्याजकीय व्यामाजिकु, आर्थिक, आर्थिक, बोल्हु निक जीवनातील आष्टुनिक व प्रगत असणाऱ्या वित्तिकाचे विवर स्विकुरण्या शिवाय महाराष्ट्रातील क्षामाजाती व्यविग्रह विकास होगर भाई भाची जाणीव महाराष्ट्रातील नव शिक्षित मध्यम वर्गाला व समाज सुद्धारकोन्नरु क्षाली.

• आर्थिक परिवर्तनी :-

या काळात महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था ही प्रामुख्याने कोती प्रधान व त्यावर आषारित असणाऱ्या उद्दोगांच्यावर आषारित होती कोती दाच अर्गत मोठा व्यवस्थाचे प्राचीन काठाण्याद्याने ते इंग्रजे व्याजवटी पर्यंत महाराष्ट्राती अर्थव्यवस्था ही रवग्रुही होती. प्राप्तव्यां गाळी द्या खेड्यातच पुरी केल्या जात असत. कोती व कुरते असत. पाहिल व कुलांडी हे गावाचे प्रमुख उसतात त्योचयावर गावाचे वरक्षण करणी, बोतसार कमुळे करणी, नवाचयान करणी इ जेवावरी असे.

• वेळुतीदरी, अंजुतीदरी :-

कोती हा गावाचा प्रमुख क्षक्षान होता. कोती व कोतकुण्डा मदत कराण्या वसुतदाशाच्या वरी मुकुमकुपर अवलंबून शस, कुमर, बाटर, शुतर, नहर, मोग, तरल, जाशी, चुलाणी कलुतदारांगी काळु अस महत्व भाव. यावे वरज द्या खेड्यातच पुरी होत असत. महाराष्ट्र तत्कालीन वेळी ही खवच्यपूरी होती.

• कोतकुण्डाची विथी :-

१९व्या शतकान निसमीवर आषारित उहांजीचे पावसाच्या पाठ्याकर कोती केली जात असे कोतकुण्डाकूले मुळी उत्पन्नाच्या १३ इतके कृ॒ घंतला जात असे नैसामिक उपलब्धीना तोड दुविवे लागत, पाऊच, दुक्काळ, रोगराह प्रमुळे कोतकुण्डाचे पार नक्षान होते. द्यातील वर्ष काळी कूलन सुदृढ वोतकी रुक्की होत असे.

व्यापार, उद्योग, व्यवसाय :-

शिवकूळात व्यापार, उद्योग व्यवसाय याच्ये द्वा शिवाजी यांनी जाणीवपुरुक्त घेणा दिले परंतु परश्वावर्हण्या काढात उद्योग व्यवसाय वाचा कमी प्रमाणात विचर्ष साला. त्याएव्यावरोप्त असतची शुद्धाची परिस्थिती, भुटमार यामुळे उद्योगाखंद डबारिला झाले.

आणुनिक महाराष्ट्रातील जमाजसुधारणा व शामाजरुद्याक्ष

वाणिज्ये :-

शोट व साहजन योच्या वाणिज्ये असत. योती मालाचे वितरण उत्पादन व बाजार व्यवस्थापन चावर नियंत्रण या लोकांचे होते शिवकूळात उद्योगाखंद व्यापार व वाणिज्ये यांना प्रेरक्षण किले होते. परंतु परश्वावर्हण काढात योच्या आवश्य कमी साला त्यामुळे इंशाजाच्या व्यापार उद्योग व्यवसाय योच्या पहास झाली.

१

१०

१५३
१५४

8
10

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुरक्षकार यांसाठी शिक्षण प्रसार"

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंदे

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (AUTONOMOUS)

Name - Aishwarya Yalippa Torgal.

SUPPLEMENT

Signature
of
Supervisor

Supplement No. :

Roll No. : 4584

Class : B.A II Year

Subject : H.S.R.M

Test / Tutorial No.:

Div.:

19 व्या कात्कातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती द्यावू करा.

या काकात महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था ही प्रामुख्याने शेतीप्रधान व त्यावर आधारित असणाऱ्या उदयोगाधंद्यावर आधारित होती. शेती द्यावू वर्वात मोठा व्यवसाय होता प्राचीक खेड हे स्वयंपूर्ण होते. स्वयंपूर्ण अर्थव्यवस्था, ग्रामव्यवस्था प्राचीन काळापासून ते इतिहासांच्या वाजवटी पर्यंत महाराष्ट्रातील अर्थव्यवस्था ही स्वयंपूर्ण होती ग्रामव्यवस्थांच्या गळजा द्या, खेड्यातच पूर्ण केल्या जात असत. शेती व त्यावर आधारित उदयोगाधंद्यावर होते. वस्त्रविनिमयात्प्रा मध्यमांदून आर्थिक व्यवहार करत जसतं पाईल व कुलकर्णी हे गावचे प्रमुख असत त्यांच्यावर गावाचे भंडकण करते. शेतकारा वसुल करते, व्यायदान करते इ. जबाबदारी असे.

1. बलुतेदारी, अलुतेदारी :-

हीती हा गावचे प्रमुख व्यवसाय होता शेती व शेतकऱ्यांना मदत करणारा बलुतेदारीचा वर्ग हे माकमेकावर अवलंबून असे. कुंभार, लोहार, सुतार, चांभार, महार, मांग, तराळ, जोड्याची, मुलांची इ. बलुतेदारांना काळ असे कृष्टले जाई. तर तेली, तांबीकी, तांबी, वाणी, घनगर, सीनार, जंगल इ. अलुतेदारांनी नाळ असे कृष्टले जाई गावकाऱ्यांच्या अर्ब ग्रामांमध्ये खेड्यातच पूर्ण होत असत.

महाराष्ट्रातील खेडी ही स्वयंपूर्ण होती.

२. शोतकप्रथाची स्थिती :-

१९ व्या शतकात निमग्नवर आधारित मठांजेप पावसाच्या पाळ्यावर शोटी केली जात असे शोतकप्रथाकडून पहुळ उत्पन्नाच्या १/३ लक्तका कर देतला जात असे नेसारीक आपलीना तोंड दृश्यावे लागत पाऊस, दुष्काळ, रोगराई यामुळे शोतकप्रथाचे फार बुफ्सान ठेवू घरातलि सर्व शदरश काम केले शुद्धिशा शोतकरी शुद्धी होत नसे.

३. व्यापार, उद्योग, व्यवसाय :-

शिवकाळात व्यापार, उद्योग, व्यवसाय यांकडे छ. बिवाजी यांनी जाणीवपूर्वी लक्ष देले पण पेशावार्हाच्या काळात उद्योग व्यवसाय याचा कमी प्रमाणात विकास केला. त्याप्यकरोबर भतृतची सुदृढाची परिस्थिती, लुटमार यामुळे उद्योगांद्वंद्वे डुब-धाडला आले

४. बाजारपेठ :-

शोटी व महाजन यांच्या ताव्यात बाजारपेठ असत. शोटी मालाचे वितरण, उत्पादन व बाजार व्यवस्थापन यावर गुनेयतण या लोकांचे होते. शिवकाळात उद्योगाधीदृ, व्यापार, बाजारपेठ यांना संरक्षण देले जाते होते. पण पेश त्यांच्या आख्य कमी झाला त्यामुळे इंग्रेजांच्या आगमनामुळे व्यापार, उद्योग, व्यवसाय यांना घास झाला.

9
10

Richards "ज्ञान, विज्ञान आणि सुरांकार यांसाठी शिक्षण प्रसार "

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR-(AUTONOMOUS)

SUPPLEMENT

Name :- Soham Vilas Bhosale

Suppliment No.:

Roll No.

4409

Class

B.A.S.Y

Signature
of
Supervisor

Subject : HSRM

Test / Tutorial No. : Assignment

Div. :

प्र. 1 19 ल्या कातळातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती ख्याल करा.

भारतातील इन्द्रियातील महाराष्ट्र हे एक महान्मुळी राज्य आहे. मूलिक, भौगोलिक, क्षामजिक, राजकीय, अर्थिक छाग्मीक आणि कानूनी फैक्ट्रातील आपले विभिन्नल्ल भवाराष्ट्राने निर्माण केले आहे व अपूर्ण ठेवले आहे. आवाया या विभिन्नल्लवाचे नटलेल्या इवतंत्य महाराष्ट्राची निर्मिती १९५० चौमी मार्षावर प्रांतरचनेच्या ठुक्कार झाली. याचे इतिहास १९५४, १९७८ ल्या दरम्यान मराठ्यांनी उचुष्ये केली व इ.स. १९७२ मध्ये मराठ्यांचे द्वाज्या लाबीच केले. येच्या महाराष्ट्राचा विदर्भ आणि मराठवाडा-क्नोड्न इसर भाग त्रिकांच्या प्रतिक्कीच्या ठुक्का भाग होता. होम्बे लोकांपूर्वी हे तेल कानात येविले त्रेत्यानिकांच्या तावयाल होते १८५३ इताची नागपुर मध्य प्रांतात कामीचा कुशव्यात आले मराठवाड्यात निघमांच्या आमंत्रव्याची काहिला.

१५ ऑगस्ट १९४८ रोजी भारत करतंत्र झोल्यानंतर काषावार प्रांतरचनेची निर्मिती होऊ व्यागती परंतु भारत अरकारने भुवेंद्रित महाराष्ट्र राज्य निर्मितीस विरोध दर्खीपिला. केंद्र क्षेत्रकाकेच्या या पवित्र्यावरक्षन मकाढी जनतेत द्वोष उक्तव्याचा अप्रैल १०५ जूऱ्याच्या बलिदानानंतर रांचुकल महाराष्ट्र आक्रमकीय

यश योजन महाराष्ट्राने कर्तव्याचे प्रमुख अंगेनिंद्रियांचे लोकांना, भरा ठोकाडा पक्षियम महाराष्ट्र, इंडिया महाराष्ट्र) उल्लं भरा राष्ट्र, विदर्भ मुळग सद्याच्या मराठी आणि भारतीय रस्तांना कुरव्यात आवी

ब्रिटिशांच्या उागमानामुळे तादेशात नव्या विधारीचे वारे वाहु भागले पाबयात्य शिळाण, तोद्यागिक कांतीमुळे तावेले बदल. दोलावल-व्याच्या व्याधनांमध्ये झावेली ताढ यामुळे मध्यम वर्गीयी निर्मिती येदी झाली. त्यामुळे मध्यम वर्गीयी निर्मिती येदी झाली. त्यामुळे उंधारासह २७ ही परंपरा खाती व्यवस्था यावर आघात द्युअन ज्ञानांक वाजकीय अर्थिक, घटक व सांस्कृतिक द्योजनांमध्ये झुद्यारठेचे वारे वाहु भागले.

द्युकुन उगवेल्या या राजकीय परिवर्तनांचे दुर्गामी परिणाम भारतावर डोऱ्यात आघात नव्या युगाची द्युकुन वात झाली, कंगडी राजवंडीमुळे महाराष्ट्रात्या व्यामिक, उंधिंद, घासाळ, व्यापक जीवनामध्ये बदल झाल्या वर्ण व्यवस्था, खाती व्यवस्था, २७ ही प्रथा, परंपरा यातीरीती यामध्ये बीघाच्या गोवेल्या ज्ञानाला पाकन्याच्ये उगाढूनिक वेळनिंद, प्रेगत पुरोगामी खिचार महाराष्ट्रात्या आवश्यक झाले. राजकीय व्यामिक, घटक उंधिंद व्यापक जीवनातील उगाढूनिक व प्रेगत असेनाच्या ब्रिटिशांचे खिचार विवलारना खिचार महाराष्ट्रातील ज्ञानांकाच्या रन्गी गिंग विकास दोणार नाही याची ज्ञानीव महाराष्ट्रातील नवविधिलित मध्यम व समाज झुद्याकर्णना झाली.

आर्थिक परिवर्तनी

या काळात महाराष्ट्राची आर्थिकवस्था ही ग्राम-छ्याने शोतीप्रदान व त्यावर आघारित असेनाच्या उद्योगांद्यावर आघारित होती. शोती हाथ बनवीत मोठा त्यावसाय होता प्रत्येक घेठे स्वयंपूर्ण होता. ग्रामवर्षक्या गारजा हया ओढ्यातच पुर्ण कुल्या जाते असत. शोती व कुरत उसत पाटीव व कुभकुला हे गोवाचे प्रमुख असतात. त्यांच्यावर तावचे व्यापक जुळणे. शोतसाका वस्तुत कुरते, क्योदायदार कुरणे इत्याही जवाबदारी असते.

बमुतेदारी, अभ्युतेदारी

शेती हा वावाचा प्रमुख व्यवसाय होता. शेती व शेतक्याना महत कुरणारा वर्ग मुक्तमेकांकर अवलम्बन आसे.

कुंभार, लोहार, सुतार, चांभार, महार, मांग, तशक, जोशी, मुभाणी
वल्लुलेहारांनी लूऱ असे मटवे जाते कर्वी गरजा या द्या खेठ्यालच
पुढी होत असुन मणुन तल्कावीन ओडी ही कंधयापुनी होती.

२) श्रोतकुण्ठाची रिचाती -

१११ द्या श्रातकात निश्चीत आवारित मुळाबेच
पावसाळ्या पाळ्यावर शेती केली जात असे श्रोतकुण्ठाचा गुळून मुळून उत्पन्नमाझा
११३ इतका कर घेतप्पा जात असे नैस्तिक आपलीना तोड हयावे
त्तागत, पाऊस, दुष्काळ, रोडराई यामुळे श्रोतकुण्ठाचे लार नुकसासा
होई घरातील रन्ब सदस्य जार करून बनुहदा श्रोतकी शुद्धी
होत असे.

३) व्यापार, उद्योग, व्यवसाय -

शिवकाळात व्यापार, उद्योग व्यवसाय
याळडे छ. शिवाजी महाराज यांनी जाणीवपुर्वी नव्हा दिले परंतु
पेशावारिच्या लाळात उद्योग व्यवसाय यांचा कमी प्रमाणात विकास
इताचा. त्याच्या बरोजर रसततची युद्धाची परिरिथती, मुर्टमार यामुळे
उद्योगाची उष्णवारिचा आले.

आखुनिंदा महाराष्ट्रातील अमावस्याराता व समाज-
कुण्ठारात

४) बाजारपेठा -

४०८ व महाराज यांचा बाजारपेठा असत. शेती
मापाळ्य वितरण उत्पादन व बाजार-व्यवस्थापन यावर नियंत्रण या
लोकांचे होते शिवकाळात उद्योगाची व्यापार बाजारपेठा यांना सरंदेशी
जिले होते परंतु पेशावारिले लाळात यांचा आघ्या कमी झाला लसाकुमारी
त्यामुळे ढंगाभाच्या व्यापार उद्योग व्यवसाय यांच्यासाठी झाला

नात - व्यानिका अनुकूल पाठील

9

R Phark

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुरांसरकार यांसाठी शिक्षण प्रसार"

-शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी सांदुखे

10

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha Kolhapur's

VIVEKANAND COLLEGE, KOLHAPUR (AUTONOMOUS)

SUPPLEMENT

Signature
of
Supervisor

Suppliment No. : H.S.R.M Assessment

Subject : H.S.R.M

Roll No. : 4539

Test / Tutorial No. :

Class : B.A. II [s.y]

Div. :

७. १५ व्या शतकातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती
व्यापक करा.

प्रस्तावना -

भारतीय संघरकाऱ्यातील मराठांच्या हे एक
महत्वपूर्ण राज्य आहे ऐतिहासिक, भौगोलिक, सामाजिक,
राजकीय, आर्थिक, धार्मिक आणि सांस्कृतिक क्षेत्रातील
आपले विश्वेन्त्व मराठांनो निर्मिती केले आहे. व जपून
ठेवले आहे. ऊर्हा या विश्वेन्त्वाने नाटलेत्या व्यवस्था
महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती, मे १९६० रोजी भाषावार
प्रांतव्यवस्था बुसार झाली.

श्रीटिरांनी १७७५ - १८१२ या दरम्यान
मराठ्यांकी इच्छुद्देश केली व ड. स १८१२ मध्ये मराठ्यांचे
राज्य काबींज केले. सध्याच्या महाराष्ट्राचा विक्रम आणि
मराठवाडा स्वेच्छा इतर भाग श्रीटिरांच्या असिलेल्सीच्या
एक भाग होता. बांधवे असिलेल्सीला मराठी मुंबई इलाबा
अस महाराष्ट्रात. ऊजच्ये नागपूर, सातारा व कोणारक हे
त्या काळात विविध संस्थानिकांच्या सांव्यात होते. १८५३
१८५३ साली नागपूर मध्य प्रांतात सामील करण्यात आले
मराठवाडा निजामाच्या नाखाली राहिला.

१५ जून १९४७ कोजी भारत सरकार ने भारतीय लोक भागली
 - नंतर भाषावर प्रांतरचनेची निमित्ती होका भागली
 परंपुर भारत सरकारने मुंबईसह महाराष्ट्र राज्य निमित्तीस
 विवाद दरविला. केंद्र सरकारच्या या पाहिल्या पर्यंत
 भराठी जनतेत होम उसविला. अखेर १९५५ जनाच्या
 बलियानानंतर स्थानकत महाराष्ट्र चलवलीस यश येऊन
 महाराष्ट्राचे संघर्षाचे प्रमुख आगोलिक विभाग कोकण,
 मराठवाडा, पश्चिम महाराष्ट्र, दक्षिण महाराष्ट्र, उत्तर महाराष्ट्र,
 विदर्भ इकम कर्तन संघर्षाच्या भराठी आगिक महाराष्ट्राची
 रचना करण्यात आली.

शिरिशांच्या आगमनामुळे यांकात नव्या
चिचारांचे वारे पाठू नागले. पाईचात्य शिरिशी, औद्योगिक
क्रांतीमुळे भालेले बदल. दलिंगवळी त्साधनामध्ये झालेली
गांधीमुळे माल्यम चर्गाची निमित्ती येचे झाली. त्यामुळे
मंद्यश्रद्धा, रुढी, परंपरा, जाती व्यवस्था यावर आघात
होऊन सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, धार्मिक व
सांस्कृतिक लेत्रामध्ये सुधारणेचे वारे पाठू भागले.

१९ व्या शातकातील महाराष्ट्र

१९ व्या शातकातील महाराष्ट्र महात्मपूर्ण व वैशिष्ट्यपूर्ण
 स्थान आहे. छ. शिवाजी महाराजांची स्थापन केलेले
 हिंदी स्वराज्य १८९२ मध्ये हुम्म्या बानीराव पेशवांचे
 जपुरदरी कारकिर्दिमुळे हात्माना गेले. महाराष्ट्रात
 घडून आलेल्या या राजकीय परिवर्तनाचे दुर्गामी पारि-
 णाम हे संपूर्ण भावतावर झाले. भारतात नव्या चुगाची
 चुक्रवात झाली. इंग्रजी राजवटीमुळे महाराष्ट्राच्या सामाजिक
 आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक जीवनामध्ये बदल झाला. वर्गिक्यांच्या
 जातीव्यवस्था, रुढी, प्रथा, परंपरा, चालीशीजी यामध्ये बांधव्या
 गोलेल्या समाजाला पारचात्यांचे आद्युनिक, वैज्ञानिक, प्रगत
 पुढेरामी, विचार महाराष्ट्राला अवगत झाले. राजकीय, सामा-
 जिक, धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृतिक जीवनातील आद्युनिक
 प्रगत विकास होणार नाही याची जाणीव महाराष्ट्रातील
 शिरिशीत माल्यम वर्गाला व समाज सुधारकांना झाली.

परिणामी जुन्या चालिशीती ९६, परंपरा, अंद्रशहर
जाती व्यवस्था ३. वर टिका होकर लागावी, यात्रुनच्य
इत्यजांच्या मदतीने महाराष्ट्रात समाज सुधारणा ना सुरवात
काली. त्यानुले इत्याचे मदतीचे अनुकरण करून याच
भारतीयांनी सुरवात केली. ख्रिश्चन मिशनांची चालववेत्य
सामाजिक, धार्मिक, शैक्षणिक सुधारणा मध्ये भारतातील समाज
सुधारकांनी सुदृढासहभाग घेऊन सुरवात केली. शीडव्यात
महाराष्ट्रातील राजकीय सत्तेचा बदल काला. तो संपूर्ण हिंदूस्था-
नच्या इतिहासावर दुर्गामी परिणाम करणारा ठरला. यात्रुनच्य
महाराष्ट्रातील आधुनिक युगाची सुरवात काली. मध्युनच्य १९
व्या कातकाच्या बाबेशीची महाराष्ट्रातील राजकीय, सामाजिक,
आर्थिक, व सांस्कृतिक स्थिती अळ्यास ने येथे क्रमप्राप्त ठरते.

राजकीय परिस्थिती -

१९व्या शतकाच्या प्रारंभी भारताच्या
इतिहासात राजकीय, सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृतिक
जीवनात बदल काले. काऱण संपूर्ण हिंदूस्थानावर मराठ्यांची
सत्ता डोती. त्यो जराठी सत्तेचा इत्याजीनी १८७८ मध्ये पराभव
केला. ही दुर्दण १८७४ रोजी छ. शिवाजी महाराजांची
हिंदू वर्षाची स्थापना केली. शिवराच्यानंतर छतपती
संभाजी महाराजांनी १८८० - १८८१ या काळात स्वराज्याची
चुरा सांभाळली. परंतु छ. संभाजीला कुधल सरासर शिव
निजाम यांने पकडले. व ११ मार्च १८८१ रोजी त्याची अमा-
नुषपणे हत्या केली. यानंतर कुधल सम्भाट औरंगजेबाच्या
मृत्युप्रथित २० फेब्रुवारी १८०७ पर्यंत मराठ्यांनी राजाराम व
ताराबाई यांच्या नेतृत्वाबाबी स्वराज्याचे रक्षण केले.

मराठ्यांच्या यादवी युद्धांमध्ये छ. संभाजी पुढी
काढ्यांनी ताराबाईचा बड येथे पराभव केला. त्यांनी सातारा
येथे राजधानी निर्माण केली. व ताराबाईनी कोक्हापुर येथे
दुसरी राजधानी निर्माण केली. अश्वाप्रकार द. स. १८०८
मध्ये मराठ्यांची दीन सत्ता केंद्र स्थापन काली.
छ. शास्त्रीच्या काळात पेशव्यांनी आपत्या कंतिगारीने
संपूर्ण भारतावर आपले वर्चस्व निर्माण केली.

१९ व्या कातकातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती :-
या कातकात महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था

ही प्रामुख्याने केंद्रीयधारा व त्यावर आधारित असलाऱ्या
उद्योगांच्यावर आधारित होती. केंद्री हाच सवती मीठा
व्यवसाय होता. प्रत्येक येड ही खंडपुर्ण होते. खंडपुर्ण भव
- व्यवस्था, ग्राम व्यवस्था प्राचीन काळापासून ते इत्यजांच्या
राजवटीपर्यंत महाराष्ट्रातील अर्धपुर्ण केंद्री जात असत. रोती
व त्यावर आधारित उद्योगांचे होते. वस्तुविनाम्याच्या
माध्यमातून मार्यिक व्यवहार करत असत. पादील व कुलकोळा
गावाचे प्रमुख असत. त्यांच्यावर गावाचे संबद्धण करणे
शीतसारा वस्तु वस्तु करणे. क्यायदान करणे. इत्यादी जबाबदी

२) बलुतेशारी, अन्तुतेदारी :- शीती हा गावाचा प्रमुख व्यव-
साय होता. शीती व शीतकाचांना मफ्ता करणारा बलुतेदा-
रीच्या चर्ची राकमेकांवर अवलंबून घेते. कुंभार, भोहार,
सुतार, चांभार, भेहार, मोंग, तराळ, जोशी, कुल्लाणी ह.
बलुतेदारांना करू असे चहाटले जाई. तर तेली, तांबोकी
बिंपी, वाणी, घनगर, सोनार, जंगम इ. अन्तुतेदारांनी
नारु असे झटके जायचे. गावकाच्यांच्या सर्वांगांवा हसा घेड्या
- तच पूर्ण ही त मासत कृष्णन तत्कालीन, येडी ही खंडपुर्ण ही

३) शीतकाची स्थिती :- १९ व्या कातकात निव्वगविर
आधारित रहणार्थे पावसाच्या पावयावर शीती की जात असे.
शीतकाचांकून एकूण उत्पन्नाच्या शाळ कृतका कर घेतला.
जात असे. शीतकाचांकून नैसारीक आपलीना तोड द्यावे
नागत. पाळस, दुर्दोळ, रोगाराई, यामुळे शीतकाचाचे
फार नुकसान होई. घरातील सर्वक्षेत्रस्य काम करणे
सुदृढा दोतकरी तत्कालीन सुदृढी ही त नसे.

व्यापार, उद्योग, व्यवसाय :-

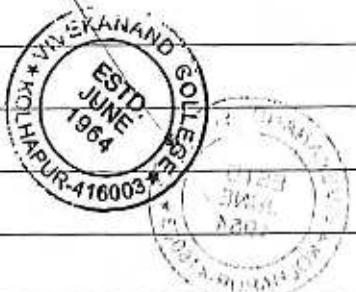
शिवकाळात व्यापार, उद्योग, व्यवसाय यांकडे छ क्षिवाजी यांनी जागीवपूर्वीक लळां दिले. परंतु पेशावारच्या काळात उद्योगांव्यवसायाचा कमी प्रमाणात विकास क्लाना. त्याच बरोबर सततची युद्धाची परिस्थिती, खुटमार यामुळे उद्योगांचे उघाईला माले.

बाजारपेठा :-

शेरी व महाजन यांच्या तात्यात बाजारपेठा असत. क्षेत्री क्लानाचे वितरण. उत्पादन व बाजार व्यवस्थापन यावर नियंत्रण या ही कांचे होते. शिवकाळात उद्योगांचे, व्यापार, बाजारपेठा यांना संरक्षण दिले होते. परंतु पेशावारच्या काळात त्यांच्या आश्रय कमी क्लाना. त्यामुळे क्लेनजांच्या मागमणामुळे व्यापार, उद्योग, व्यवसाय यांचा न्हास क्लाना.

9

10

ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंरक्कर यांसाठी शिक्षण प्रसार "

- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी सांगुळे

Signature of
Supervisor

Shri Swami Vivekanand Shikshan Sanstha's VIVEKANAND COLLEGE (Autonomous), KOLHAPUR

Class B.A. II

Div -

Roll No. 4548

Name - Sanika Ravinder Poddar

Subject H.S.R.M

Supplement No.

Assignment No. 1

Test / Tutorial No.

प्र. १७ व्या शतकातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती स्पष्ट करा.

प्रस्तावना -

भारतीय संघरशाज्यातील महाराष्ट्र हे पुक महाराष्ट्राचे राज्य आहे. ऐतिहासिक, भौगोलिक, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक, धार्मिक आणि सांस्कृतिक क्षेत्रातील आपले विश्व-जल्ल महाराष्ट्राने निर्माण केले आहे व जपूल ठेवले आहे. अशा या विभीन्नत्वाने नटलेल्या स्वतंत्र महाराष्ट्र राज्याची निर्मिती १ मे १९६० रोजी भाषावर प्रांतरचनेच्या नुसार झाली.

ब्रिटीशांनी १७७५ - १८१४ या दूरस्थान मराठ्यांशी ३ युद्धे केली व इ.स. १८१४ मध्ये मराठ्यांचे राज्य काढीज केले. सह्यात्या महाराष्ट्रापांचे विदर्भ आणि मराठवाडा सोडून इतर सागर ब्रिटीशांच्या प्रेसिडेन्सीच्या एक भाग होता. बौम्बे प्रेसिडेन्सीमा मराठीत मुंबई इलाखा असे कृत्तित. आजपे नागपूर, साताशा व कोल्हापूर हे त्या काळात विविध संस्थानिकांच्या नाव्यात होते. १८५३ यातील नागपूर मध्य प्रांतात सामील फरश्यात आणि मराठवाडा निघामांत्या अंमलाखाळी शहिला.

१५ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर भाषावर प्रांतरचनेची निर्मिती होऊ लागली. परंचु मारत सरकारने मुंबईसह महाराष्ट्र राज्य निर्मितीस विरोध दर्शविला. केंद्र सरकारच्या या पावित्र्यातरुन मराठी जगतेत क्षोभ उसळला. भाषेर १०६ जणांच्या छलिंदानानंतर संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीश थऱ्या येऊन महाराष्ट्राचे संविधान प्रमुख भौगोलिक विभाग कोकण, मराठवाडा, पाश्चिम महाराष्ट्र, दक्षिण महाराष्ट्र, उत्तर महाराष्ट्र व विविध राज्य कर्जुन शह्यात्या मराठी

भाषिक महाराष्ट्राची रचना प्रस्तुत आली.

ब्रिटीशांच्या आगमनामुळे या देशात नव्या विधार्थींचे वरे वाढू लागले. पाश्चात्य शिक्षण, मोर्योगिक फ्रांटीमुळे ज्ञालेले बदल, दलणवलणाच्या साधानांमध्ये झालेली वाढ यामुळे मध्यम वर्गांची निर्भिती येदी झाली. त्यामुळे मंद्याधृष्टी, खडी-परंपरा, जाती व्यवस्था यावर आघात होऊन सामाजिक, राजकीय आर्थिक, धार्मिक व सांस्कृतिक क्षेत्रामध्ये सुखारणेहे वरे वाढू लागले.

१७ व्या शतकातील महाराष्ट्र -

१७ व्या शतकातील महाराष्ट्राच्या इतिहासात महत्वपूर्ण व तौशीष्ट्यपूर्ण स्थान आहे. डॉ. शीराजी महाराजांनी रस्यापन केलेली हिंदूपी स्वराज्य १८१४ मध्ये दुसऱ्या बाजीराव पेशव्यांच्या अद्विरहस्यी कारणीदर्दिमुळे - हासाळा घोळे. महाराष्ट्रात आद्युनिक महाराष्ट्रातील समाजसुद्धारणा व समाज-सुद्धारक घडुन आलेल्या या राजकीय परिवर्तनांचे दुर्गमी परिणाम हे संपुर्ण भारतावर झाले. सारतात नव्या चुगाची सुखावत झाली. इंग्रजी राजवटीमुळे महाराष्ट्राच्या सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, सांस्कृतिक जीवनामध्ये बदल झाला. एण्या व्यवस्था, जाती व्यवस्था, खडी, प्रथा, परंपरा, चालिरिती यामध्ये बांधल्या गेलेल्या समाजातील पाश्चात्यांचे आद्युनिक, ऐक्जानिक, प्रगत, पुरोगामी, विधार महाराष्ट्रात भवगल झाले. राजकीय, सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृतिक जीवनातील आद्युनिक व प्रगत आसान्या ब्रिटी-शांत्या विचार स्विकारल्या शिवाय महाराष्ट्रातील समाजाच्या शर्वागिन विकास होणार जाई याची जाणीव महाराष्ट्रातील नवाशीहीत मध्यम वर्गातील समाज सुद्धारकांना झाली.

परिणामी चुन्या चालीरिती खडी, परंपरा, अंद्याधृष्टी, जाती व्यवस्था इ. वर टिळा होऊ जागली. यातुनंदृ इंग्रजांच्या महत्वीने. महाराष्ट्रात समाज सुद्धारकांना सुखावत झाली त्यामुळे अनुकूल फरव्यास भारतीयांनी सुखावत केली. अश्वेतज

मिशन-चौंगी चालवलेल्या सामाजिक, धार्मिक, शैक्षणिक सुदृश्यांचे मध्ये भारतातील समाज सुदृश्यांनी सुदृश्या सहभाग घेण्यास सुरुवात केली. थोडक्यात, महाराष्ट्रातील राजकीय सलेखा बदल झाला. तो अंपुर्ण हिंदुस्थानाच्या द्वितीहासावर दुरगामी परिणाम करणारा ठरला. याकून प महाराष्ट्रामध्ये आधुनिक युगाची सुरुपात झाली. कृष्णनंद १९ व्या शतकात्या प्रारंभीची महाराष्ट्रातील राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक ए संस्कृतिक इथिती अस्यासागे येद्ये क्रमप्राप्त ठरवे.

१९ व्या शतकातील महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती -

या काळात महाराष्ट्राची अर्थव्यवस्था ही प्रामुख्याने शेतीप्रद्यान व त्यावर आधारित असणा-या उद्योगाधारीयापर आधारित होती. शेती हाच सर्वोत मोठा व्यवसाय होता. प्रत्येक घेंडे हे स्वयंपुर्ण होते. स्वयंपुर्ण अर्थव्यवस्था, आम व्यवस्था प्राचीन फाळापासून तूऱे इंग्रजांच्या राजवटी पर्यंत महाराष्ट्रातील अर्थव्यवस्था ही स्वयंपुर्ण होती. ग्रामस्थीत्या भरजा हया खेड्यात्यापूर्फ केलेला जात असत. शेती व त्यावर आधारित उद्योगांच्यादेहे होते. परस्तु विनियोगाच्या मात्र्यमात्रून आर्थिक व्यवहार व्यवर असत. पाटील व कुजकी हे गावाचे प्रमुख असत. गावाच्यावर गावाचे संरक्षण करणे, शेतसारा वेळुळ करणे, न्यायदान करणे इ. जबाबदारी असे.

॥ असुतेदारी, अप्सुतेदारी -

शेती हा ग्रावळा प्रमुख व्यवसाय होता. शेती व शेतकऱ्यांना मद्दत करणारा असुतेदारांच्या वर्ग हे एकमेकांवर अकंबुन असे. कुमार, लोहार, सुतार, चांझार, महर, मांग, तरळ, जोशी, मुलारी व. असुतेदारांना काळ असे रुक्क्षे जाई. तर तेळी, तांगोळी, शिंपी, वाणी, घनगर, सोनार, जिंगम व. असुतेदारांनी नास्त असे रुक्क्षे जाई. ग्रावळाच्या सर्व भरजा हया खेड्यात्यापूर्फ होत असत. रुक्क्षे तळाकळीन घेडी ही स्वयंपुर्ण होती.

२) शोतकुचाची स्थिती -

१७ व्या शतकात निसर्गिकर माधारीत महणेच पावसाच्या पाण्यावर शेती केळी जात असे शोतकुचाकडून एकूण उत्पन्नाच्या ७५ इक्का फर घेतला जाई. नेसर्गिकु मापलींगा तेंदु द्योवे लागत. पात्रुस, दुष्काळ, रोगराई यामुळे शोतकुचाचे फर नुकसान होई. घरातील सर्व सक्षय काम करून सुद्धा शेतकरी सुखी होत नसे.

३) व्यापार, उद्योग, व्यवसाय -

शिवकाळात व्यापार, उद्योग, व्यवसाय याकडे छ. शिवाजी यांनी जागीविपूर्वक कृष्ण दिले परंतु पेशवार्हिक्याकाळात उद्योग, व्यवसाय याचा कमी प्रमाणात विकास झाला. त्याघबरोबर सततीची युद्धकाची परिस्थिती, कुटमर यामुळे उद्योग-दृंगे इक्काईला माझे

४) बाजारपेठा -

शेटे व महाराज यांच्या ताळ्यात बाजारपेठा असते. शेती माळाचे वितरण, उत्पादन व बाजार व्यवस्थापन यावर नियंत्रण या कोळंतो होते. शिवकाळात उद्योगदृंगे, व्यापार, बाजारपेठा यांना संरक्षण दिले होते. परंतु पेशवार्हिक्याकाळात त्यांचा काम्यथ कमी झाला. त्यामुळे इंग्रजांच्या त्रागमनामुळे व्यापार, उद्योग, व्यवसाय याचा न्हरस झाला.

“ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षणप्रसार”

शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्थेचे,

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत)

इतिहास विभाग

गुणपत्रक / मार्कलिस्ट दि. ५/११/२०२२

वर्ग_ बी.ए._ II (HSRM) सेमिस्टर _ III

पेपरक्र. HSRM देस्ट - झरपाईन टेस्ट

प्रकरणाचे नाव - १९०२०१९०१५१ महात्मा एकूण गुण - १०

अ.क्र.	रोल नंबर	मिळालेले मार्क्स	अ.क्र.	रोल नंबर	मिळालेले मार्क्स
1	4469	09	10		
2	4550	09	11		
3	4584	08	12		
4	4509	09	13		
5	4548	09	14		
6	4539	09	15		
7			16		
8			17		
9			18		

ABChavle
विषय शिक्षक स्वाक्षरी

विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर

(स्वायत्त)

इतिहास विभाग

“सरप्राईज टेस्ट” – अहवाल

दि. १४ नोव्हेंबर २०२२

महाविद्यालयाच्या बी. ए. -२ वर्गातील HSRM विषयाच्या विद्यार्थ्यांची सोमवार, दि. १४ नोव्हेंबर २०२२ रोजी “प्रथम दोन प्रकरणावर” या पेपरवर सरप्राईज टेस्ट घेण्यात आली होती. यावेळी १५ विद्यार्थी उपस्थित होते. सरप्राईज टेस्टसाठी विद्यार्थ्यांनी अनेक अभ्यास साधनांचा व इंटरनेटचा अभ्यास केल्याचे दिसून आले. या टेस्टमुळे विद्यार्थ्यांच्यात अभ्यासाची गोडी निर्माण मदत झाली तसेच त्यांच्या विषयाच्या ज्ञानामध्ये भर पडण्यास मदत झाली. या टेस्टमुळे त्यांना परीक्षेसाठी कशा पद्धतीने तयारी करणे आवश्यक आहे याचे आकलन झाले.

APDhavle
प्रा.अश्विनी खवळे

S. D. Oak
डॉ.एस.आर.कट्टीमनी
विभाग प्रमुख,
इतिहास विभाग,
विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर (स्वायत्त)

